

!..על כידון הברוש' | מיכל שכנאי | תערוכה במוזיאון פתח תקווה | אוצרת: ענת גטניו | פוסט 25.6.24

| כמה מילים על התערוכה ועל עצים באמנות ישראל בכלל ועל עץ הברוש בפרט / עידית לבני גבאי

ביום שישי 21.6.24 נסעתי לפתיחת אשכול התערוכות במוזיאון פתח תקווה כשאני מכוונת במיוחד לתערוכות היחיד של מיכל שכנאי ודורון וולף שבגילוי נאות אומר שאני עוקבת אחר דרך יצירתם שנים רבות (עוד מהימים שהיו סטודנטים צעירים במכון לאמנות באורנים).

שתי התערוכות מוצגות בחללי תצוגה הסמוכים לחדר ההנצחה לחללי צה"ל במוזיאון .. וכך, ובמיוחד בימים אלה, נוצרים במקום הקשרים ומטענים נוספים לחווית המבקר.ת והצופה בתערוכות.

המפגש הבלתי אמצעי הראשון שלי עם תערוכתה של מיכל שכנאי היה עם קבלת ההזמנה, עם שם התערוכה " ..על כידון הברוש" - שנקש וננעץ בתודעתי ושלח אותי לחזור ולקרוא בשירו של אלתרמן 'ירח' משנת 1938: " [...] . ובְּרֹאֲתָךְ כִּי דָרְךְ עוֹד צוֹפֶה אֶל הַלֵּךְ / נְהַיְרָם / עַל כִּידוֹן הַבְּרוֹשׁ .."

מיכל וענת (אוצרת התערוכה) החליטו להוריד מהשורה השירית את הירח המרכזי, העגול והרומנטי, ולהשאיר אותנו במצב מתוח ופתוח בו הברוש וצלליתו הופכים לכידון - לכלי נשק - לזקיף העומד על משמרתו.



עצים באמנות זה עניין גדול – הידעתם שלעץ האקליפטוס קוראים 'העץ של היהודים' כי שתילים ראשונים שלו הובאו מאוסטרליה למקווה ישראל ב1884 בכדי לייבש את הביצות. וכמה מטען צברו עצי הזית במחוזותינו. על עץ הברוש באמנות הישראלית כבר נכתב רבות...ובהקשר זה תמיד נפתחת בי יתיקה רחבה'. אבל מיוחד בכל אלה הוא הזיכרון של שיחה שהייתה לי, באמצע שנות ה-90 של המאה העשרים, עם האמן מיכאל סגן כהן שבה אמר לי: "כן, אני רוצה לצייר ברוש עם הפירות שלו (אצטרובלים)...את יודעת שגם לעץ הברוש יש פירות ? .."

וכך כתב ב 21.7.1989 בכתבה קצרה בעיתון ירושלים עם חזרתו מניו יורק לארץ:

" חזרתי בשעה קשה מניו-יורק [...] .. לא כל כך נעים לי לקפוץ ישר אל תוך פרטי חיינו הקטנים. אבל אלהים נמצא בפרטים הקטנים לא?

פרט כזה הוא הברוש המקומי. שאני מת עליו. בניו יורק אין כזה. והוא אחת הסיבות הרציניות שאני כאן. הוא יפה, סימפטי, עומד בחצר של יהודי כמו שהוא עומד בחצר של ערבי ועומד בחצר של ערבי כמו בחצר של יהודי, עומד ושותק. אפילו שהוא בשדרה, הוא בסדר. לא צועד לשום מקום. בלילה, בשקט המוות הירושלמי. ברוח הוא לוחש לכל חמומי המוח שששש...תשתקו איזה שבוע. לך לדבר אל האנשים ואל האבנים. "



מיכאל סגן כהן, ברוש, 1994



הכתבה בעיתון בעיתון ירושלים 21.7.1989

כנסתי לחלל התערוכה של מיכל שכנאי וחיפשתי את כידוני הברושים. במבט ראשון ראיתי עושר עצום של דימויים וחפצים היוצרים ביניהם קשרים ומופעים פואטיים מרגשים כשכל אחד מהם ראוי ומגרה למדרש מורחב. למשל ראיתי עורב שחור שנוהג לעמוד על כידוני הברושים על מנת לתפוס נקודות תצפית טובות ופה הוא רכון ועומד דווקא על חופת זכוכית קטנה שבתוכה, כמו מוגן ושמור, צמח היהודי הנודד. ראיתי גם שתי מימיות יצוקות מבטון, מכמירות לב, שזרזיף של מים במעגל סגור נשפך מהן אל אגן מתקן מנגל של יום העצמאות. נעצרתי לרגע על זרימת המים המפכים ששלחה אותי, באסוציאציה פתוחה, לציור של מוזגת החלב של רמיר עליו כתבה ויסלבה שימבורסקה :

"פֶל עוֹד הָאֵשָׁה הַזֹּאת מְהַרְקֶסְמוֹיָאוּס/ מוֹזְגַת יוֹם אַחַר יוֹם / חֶלֶב מִפֶּד לְקַעְרָה / בְּדַמְמָה וּבְרַפּוֹז מְצַרְרִים / הַעוֹלָם אֵינוֹ רָאוּי / לְקָץ הָעוֹלָם. " (תרגום מפולנית רפי וייכרט). לבסוף מצאתי שני ברושים קטנים בעציצים, חפצים דקורטיביים לכל דורש, ביצירה שהיא כמו מקדש מעט פרטי - יחלון לים התיכון.



מיכל שכנאי
יהודי נודד
2022



מיכל שכנאי
משמעת מים
2024



מיכל שכנאי, חלון לים התיכון, 2022

חזרתי לקרוא בשירו של אלתרמן, בשורתו המסיימת האלמותית: " [...] תוגת צעצועיך הגדולים "

האמנית **מיכל שכנאי** ילידת 1967 התייתמה בגיל שנתיים וחצי מאביה שנפל במלחמת ההתשה (1969). תרבות הבניית הזיכרון בישראל היא חלק מחייה שאותה הפכה למרחב חקר ויצירה בו היא מהלכת בקשב ומחפשת את סימני זהותה. אל מול ומבעד לטקסים הקולקטיביים הממלכתיים 'התיקניים', אותם היא מכירה היטב, שכנאי מחפשת אפשרות לחלץ נקודות מבט אישיות בעלות עומק תרבותי רחב יותר. בהן היא נוגעת באומץ, בהומור דק ובדרך אירונית, ומציעה אפשרות אחרת - אישית, נשית, אנושית ופואטית.. בה, בחלוף הזמן שעובר, התוגה והאבל האישיים מתאחדים עם כוחות החיים המתחדשים שבתוכם.



מיכל שכנאי, אקורדיון, 2023



מיכל שכנאי, נס לא קרה לנו, 2022



פרט מתוך ההצבה 'שירת הנוער', 2024

על כידון הברושי, מבט בתערוכה, הצבה/מדפים 'שירת הנוער', 2024

